

## **İŞ SAĞLIĞI VE İŞ GÜVENLİĞİNİN ÖNEMİ: BAYBURT ÖRNEKLEMİ**

### **THE IMPORTANCE OF OCCUPATIONAL HEALTH AND SAFETY: BAYBURT SAMPLE**

Arzu ÇİMEN<sup>1</sup>, Selçuk ÇİMEN<sup>2</sup>

Bayburt Üniversitesi, Aydıntepe MYO, Bayburt, Türkiye  
Bayburt Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Bayburt, Türkiye

Geliş Tarihi : 19.11.2020

Kabul Tarihi : 10.12.2020

#### **ÖZET**

Sanayi devrimi paralelinde teknolojik gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler yeni hammadde arayışlarını ve risk faktörlerini doğurmuştur. Bu değişimlerden ülkemizde etkilenerek bir kısım önlemler almaya başlamış ve en son olarak 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu yürürlüğe girmiştir. Yapmış olduğumuz bu çalışmada iş sağlığı ve güvenliği kavramının dünyada ve ülkemizde doğuşu ve gelişmesi ele alınmıştır. Ayrıca Bayburt ilinde meydana gelen iş kazaları, meslek hastalıkları ve ölüm verilerine ait bilgiler analiz edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır. Yaşanan kazaların önlenmesi için önerilerde bulunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** *İş Sağlığı, İş Sağlığı ve Güvenliği, Bayburt.*

#### **ABSTRACT**

It has brought technological developments in parallel with the industrial revolution. These developments have led to the search for new raw materials and risk factors. Affected by these changes, our country started to take some measures and finally, the Occupational Health and Safety Law No. 6331 has come into force. In this study we have done, the birth and development of the concept of occupational health and safety in the world and in our country is discussed. In addition, information on occupational accidents, occupational diseases and death data in Bayburt was analyzed and evaluated. Suggestions have been made to prevent accidents.

**Keywords:** *Occupational Health, Occupational Health and Safety, Bayburt.*

## 1. GİRİŞ

Sanayi devrimi paralelinde teknolojik gelişmeleri beraberinde getirmiştir. Bu gelişmeler yeni hammadde arayışlarını ve risk faktörlerini doğurmuştur. 18. yy'ın sonunda İngiltere'de sanayi devrimi ile birlikte ivme kazanan gelişmeler yanında yeni bir kavram olan "işçi sağlığı" ve "işçi güvenliği" kavramları getirildi (Hançerlioğlu, 1972). Dünyanın içinde bulunduğu bu teknolojik gelişmeler, hammadde arayışları çalışanlar için yeni risk faktörlerini de yanında getirmiştir.

İş kazası Türk Dil Kurumu tarafından "iş yerinde meydana gelen ve işçiyi bedensel veya ruhsal yönden etkileyen olay" olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2020). Bu kavramın birçok tanımı vardır. Bunlardan bir tanesi de Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından "Önceden planlanmamış ve çoğu zaman, kişisel yaralanmalara, teçhizatın zarar görmesine, üretimin bir süre durmasına yol açan olay" olarak tanımlar. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ise "belirli bir zarar veya yaralanmaya sebebiyet veren, öngörülme planlanmamış bir olay" olarak iş kazasını tanımlamaktadır (TMMOB, 2011; Özdil, 2011; Aksoylu, 2015).

Diğer bir tanım olarak iş kazası "yerinde veya işin uygulanması sebebiyle ortaya çıkan, ölüme neden olan veya vücut bütünlüğünü ruhen ya da bedenen engelli hale getiren olay" olarak kanunlarımızda tanımlanmaktadır (İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2019).

## 2. GENEL BİLGİLER

### 2.1. İş Sağlığı ve Güvenliği

Kavram olarak "işçi sağlığı" ve "işçi güvenliği" ilk çıktığında sadece işyerinde işçilerin sağlıklı ve güvenli bir çalışma ortamı çalışmayı amaçlarken zaman içinde olgunlaşmış ve günümüzde kullanıldığı şekli olan "İş Sağlığı ve Güvenliği (İSG)" hali kabul görmüştür. İSG genel anlamda iş kazalarını önlemek ile işçilerin meslek hastalıklarına maruz kalmaları önlemek için alınan tedbirlerin bütünüdür (İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2019). İSG'nin temel amacı ise; güvenli, rahat bir ortamda çalışma koşullarının sağlanması, oluşabilecek meslek hastalıklarına karşı hem psikolojik hem de bedenen korumak, iş verimini ve işgücünü artırmaktır (506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu, 2019).

#### 2.1.1. İş Güvenliği

İş güvenliği kavramı, çalışma ortamında karşılaşılabilecek tehlikelerin önlenmesi ya da azaltılması için yapılması gereken yükümlülüklerdir (TMMOB, 2011; Özdil, 2011).

#### 2.1.2. İş Sağlığı

İş sağlığının kurucusu olduğu kabul edilen ve hekimlikte yapan Bernardino Ramazzini "Çalışanların Hastalıkları - De Morbis Artificum Diatriba" adında meslek hastalıkları kitabını yayımladı (Güven, 2001).

İş sağlığı kavramının tanımına bakıldığında; çalışanların bedensel ve ruhsal sağlıklarını en üst düzeyde sürdürmek, çalışma koşul ve ekipmanları sağlığa uygun hale getirmek ve çalışanları zararlı etkilerden koruyacak çalışmalarını bütünü olarak karşımıza çıkmaktadır (Tınar, 1996).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ile Uluslararası Çalışma Örgütü (UÇÖ) 1950 yılında kurdukları karma komisyon ile tavsiye kararları almıştır. Bu kararların amaçları incelendiğinde;

- Çalışanların üst düzey bir sağlığa sahip olmasını sağlamak,
- Ortamda bulunan sağlığı etkileyen olumsuzların nedenlerini bulup önlemek,
- Çalışanların fiziksel yeteneklerine uygun işlerde çalışmasını sağlamak,
- Çalışan ile yapılan iş arasında uyumu sağlayarak randımanı artırmaktır (Vargı, 2003).

2006 temasında Uluslararası Hemşireler Birliği (ICN-International Council of Nurses) "güvenli ortamı" ele almıştır (ICN, 2006). Bu temadan da anlaşılacağı gibi hemşirelerin iş ortamında sağlıklı olması bir tek kendileri açısından önemli değil hastaları için de önemlidir.

## 2.2 İSG'nin Tarihi Gelişimi

İngiltere'de Mesleki Sağlık ve Güvenlik Enstitüsü 1945'te kurularak iş kazalarının önlenmesi amaçlandı (İSGD, 2001). Bununla birlikte İtalya 1955'te ve Almanya'da 1972'te benzer bir şekilde kazaların önlenmesi için birim kurdu (Ercüment, 2008).

Uluslararası kuruluşların etkileri nedeniyle her ülkede İSG alanında belirli mevzuatlar bulunmaktadır. Tabii uygulamalarda ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilir (Demirbilek, 2005).

Ülkemizdeki İSG uygulamaları Osmanlı dönemine dayanmaktadır. Bu uygulama civa maden işçilerinin günlük çalışma saatlerini sınırlama ile başlamış ve I. Mahmut dönemindeki sanayi çalışmalarında gözlenmiştir. Maden ocaklarında işçilerde meydana gelen akciğer hastalığındaki artış nedeniyle tedbirler alındı ve hazırlanan bu belge iş sağlığı üzerine hazırlanmış ilk yasal belgedir (ÇSGB, 2015). Sonrasında daha geniş ve kapsamlı İSG yaklaşımları planlanmıştır. Cumhuriyet Döneminde ülkemizde sanayileşmenin getirdiği yoğunluk İSG alanında da yeni yaklaşım ve planlamaları da beraberinde getirmiştir.

1974'te kurulan Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde 2000 yılında "İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü" ve "Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı" oluşturuldu.

İş Sağlığı ve Güvenliği Genel Müdürlüğü'nün görevleri incelendiğinde; İSG konularında çalışmalar yapmak, iş kazalarını ve meslek hastalıklarını önlemek için araştırmalar yapmak, bu konularda eğitimler planlamak ve mevzuatın uygulanmasını sağlamak yer almaktadır (ÇSGB, 2015).

## 2.3. 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu

20.06.2012 tarihinde 6331 sayılı "İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu" ile işçilerin yetki, hak ve sorumlulukları ile İSG sağlanması ve mevcut koşulların iyileştirilmesi düzenlenmiştir (6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, 2012). Yürürlüğe giren bu kanunla birlikte özel sektör ya da kamu ayrımı yapılmadan meydana gelen tüm kazalar değerlendirilmektedir (Hacıbektaşoğlu, 2018).

İSG yasası ile 6331 mevzuatının sağladığı olumlu yönleri belirtecek olursak;

- Tüm sektörler tek başlık altına birleşmiştir.
- Çalışan kavramı getirilerek çalışma ortamı ve çalışma hayatının önemi artırılmış.
- Risk ve eğitim çerçeveleri belirlenmiştir.
- Düzenli eğitim planlamaları yapılmıştır.
- Acil eylem planlarının hazır olması sağlanmıştır.
- Risk değerlendirme raporlarının olması sağlanmıştır.

Sosyal Güvenlik Kurumu verileri incelendiğinde en çok iş kazalarının yaşandığı sektörlerden biri inşaat sektörü iken ölümlerin yaşandığı kazalar arasında ise ilk sırada inşaat sektörü yer almaktadır. Meslek hastalıklarında ise metal cevheri madenciliği ilk sırada yer almaktadır (SGK, 2019).

İSG alanında yapılan düzenlemeler ile çalışan bireyin hem ruhsal hem de fiziksel dengesinin korunması sağlanmaya çalışılmıştır. Böylelikle çalışan bireylerin fiziksel, ruhsal ya da sosyal anlamda iyi durumda olması sağlanacaktır (Sarıçam, 2012; Demirbilek, 2005).

Yapılan birçok araştırma gösteriyor ki İSG alanının da bilinçlendirilme iş kazalarını ve meslek hastalıklarının azalmasını da etkili olmuştur (Toole, 2002).

## 3. YÖNTEM VE BULGULAR

TÜİK verilerine göre 84843 nüfus oranına sahip olan Bayburt ülkemizin en küçük nüfusu en az olan illerinden biridir (TİK, 2020). Doğu Karadeniz Bölgesinde yer alan Bayburt, ticaret ve sanayi anlamında gelişmediğinden ekonomik anlamda tarım ve hayvancılığa yönelmiştir. Bu nedenle sanayi odaklı bir şehir değildir.

Yapılan bu çalışmada SGK tarafından son 10 yıl içerisinde verilen veriler incelenerek Bayburt ilinde meydana gelen iş kazaları, meslek hastalıkları ve ölüm verilerine ait bilgileri içermektedir (Tablo 1.) (SGK, 2019). Elde edilen verileri analiz edilerek değerlendirilmeye çalışılmıştır.

**Tablo 1.** Bayburt İli 2009- 2019 Yılları Arası SGK Verileri (SGK, 2019).

Yıl	Türü*		Ölen Sigortalı Sayısı	
	İş Kazası	Meslek Hastalığı	İş Kazası Sonucu	Meslek Hastalığı Sonucu
2009	3	0	0	0
2010	0	0	0	0
2011	44	0	1	0
2012	41	0	1	0
2013	16	0	0	0
2014	19	0	0	0
2015	38	0	0	0
2016	28	0	1	0
2017	67	0	1	0
2018	101	0	1	0
2019	73	0	3	0

\*İş göremezlik sürelerine (gün) göre iş kazası geçiren sigortalı sayıları.

Ülkemiz geneli 2019 yılına ait veriler incelendiğinde toplam 422463 iş kazası geçiren sigortalı olduğu görülmektedir. En az iş kazası 59 kişi ile Tunceli ilinde meydana gelirken Bayburt ise 73 iş kazası ile ikinci sırada yer almaktadır (SGK, 2019).

Ülkemizde meslek hastalığına ait 2019 verilerine bakıldığında 186 kayıt ile İstanbul birinci sırada iken, Bayburt dâhil 37 ilimizde meslek hastalığının yaşandığı kayıtlara geçmemiştir. Tablo 1'e göre Bayburt ilinde iş kazası sonucu tedavi edilen birey sayılarında dönemsel olarak düşüşler gözlenirse de genel olarak en fazla 2018 yılında artmıştır (SGK, 2019).

Ekonomik anlamda gelişimini tarım ve hayvancılıkla sağlayan Bayburt'un sanayi kolunun istenilen oranda gelişmemiş olmasına rağmen genel olarak iş kazasında sayısında bir artışın olduğu gözlenmiştir. Bunun nedenleri incelendiğinde İSG kavramının tam olarak oturmadığı düşünülmektedir.

İncelenen verilerde meydana gelen iş kazaları / meslek hastalıkları hangi meslek kollarında meydana geldiğine dair bir bilgi bulunmamaktadır.

#### 4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Yapılan bu çalışmada karşımıza genel olarak şu durumlar çıkmaktadır;

- İSG alanında alınan tedbirlerin uygulama da yeterli görülmediği, diğer sektörlerde olduğu gibi inşaat sektöründe de İSG'nin uygulanmasında eksikliklerin çok olduğunu, iş kazalarını önleme amacıyla kalıcı politikalar uygulanması gerektiği (Akgül ve Doğan, 2020),
- İSG yeni bir iş disiplini olarak kabul edilmekte olup hemşirelerin ve tüm sağlık çalışanlarının İSG'nin sağlanmasına yönelik eğitimi alması ve düzenli olarak sağlık taramalarının yapılması gerektiği,
- Çalışanların sağlıklı bir ortamda bulunabilmeleri için bilinçlendirilmeleri gerektiği düşünülmektedir.

Sonuç olarak ülkemizdeki İSG alanındaki gelişmeler olumlu yönde gitmektedir. Tabi yeterli değildir. Bu anlamda eğitimlerin, bilinçlendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

## 5. KAYNAKLAR

- 6331 Sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr>, Erişim Tarihi: 14.11.2020
- Akgül, M, Doğan, Y. (2020). İnşaat Sektöründeki İş Sağlığı ve Güvenliği Farkındalık Analizi: İç Anadolu ve Marmara Bölgesi Örnekleme. *Engineering Sciences*, 15 (4), 159-173 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/tr/pub/nwsaeng/issue/57513/738808>
- Aksoylu, D. (2015). *Türkiye’de İnşaat Sektöründeki İş Kazalarının Detaylı Analizi ve Mevzuatın Uygulamadaki Etkinliği*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- ÇSGB, İş Sağlığı ve Güvenliğinin Değişen ve Gelişen Yüzü İSGGM'nin Son 15 Yılı 2000-2015, Ankara, 2016, s.3.
- Demirbilek, T. (2005). *İş Güvenliği Kültürü*, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Dizdar, E. (2008), *İş Güvenliği*, Trabzon, s.94.
- Hacıbektaşoğlu, SE. (2018). İnşaat Sektöründe Yaşanan İş Kazalarının Analizi ve Bu Kazalara Neden Olan Etkenlerin İncelenmesi . *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(3), 159-177
- International Council of Nurses (ICN) [Internet]. [2020.10.15]. <https://www.icn.ch/>.
- İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi, S.2, (Temmuz-Ağustos 2001), s.21.
- İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu. (2019). <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6.331.pdf>
- İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği Alanında Temel Bilgiler. *Ölçü Dergisi*. Özdil Basımevi.
- Meslek Hastalığı, 506 Sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu” T.C. Resmî Gazete, S.11766, (29 Temmuz 1964), s.2.
- Orhan Hançerlioğlu, Ekonomi Sözlüğü, İstanbul, 1972, s.123.
- Güven, R. (2001). “İşyeri Hekimliği”, *İş Sağlığı ve Güvenliği Dergisi*, s.24.
- Sarıçam, H. (2012). *İş Sağlığı ve Güvenliği Kapsamında Hemşirelerin Karşılaştığı Risk ve Tehlikelerin İş Stres Düzeyleri Üzerine Etkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İzmir
- SGK, (2019), SGK 2009-2019 Yılı İstatistikleri,
- TDK (Türk Dil Kurumu) (2020). *Genel Açıklamalı Sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.
- Tınar M.Y. (1996). Çalışma Psikolojisi, *İzmir*, 1996, s.5-6.
- TMMOB İstanbul İl Koordinasyon Kurulu, (2011)
- Toole, M. O. (2002). The Relationship Between Eemployees’ Perceptions of Safety and Organizational Culture, *Journal of Safety Research*, 33 (2), 231-243.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2020)
- Vargı S. (2003). İş Sağlığı ve Güvenliği, Toraks Derneği kursu.